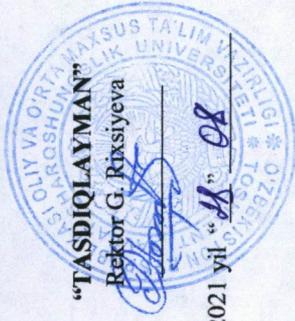

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

ARXEOLOGIYA
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200000 – San'at va gumanitar fanlar

Ta'lim sohasi: 220000 – Gumanitar fanlar

Ta'lim yo'nalishi: 60220300 - Tarix (Sharq mamlakatlari va mintaqalari bo'yicha)

Toshkent – 2021

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Carl Knappett. An archaeology of interaction. – Oxford: Oxford university press, 2011. – P. 251.
6. Мартынов А.И., Шер Я.А. Методы археологического исследования. – М.: 2002.
7. Арциховский А.В. Археология ассоциари. – Т.: Училищчи, 1970. – 295 б.
8. Шагова Ю.Л. Археологическая эпоха: хронология, периодизация, теория, модель. – М.: КомКнига, 2005. 192 с.
9. Martin Hall and Stephen W. Silliman. Historical archaeology - Blackwell Publishing Ltd, 2006. – P. 360.
10. Miriam T. Stark. Archaeology of Asia - Blackwell Publishing Ltd, 2006. – P. 381.

Ахборот манбалари

11. www.history.ru
12. www.natura.com
13. www.archaeology.ru
14. www.archaeology.com

<p>7. O'quv dasturi "Turkiy xalqlar tarixi, madaniyati, siyosati va iqtisodiyoti" kafedrasida ishlab chiqilgan va 2021-yil "<u>26</u>" <u>08</u> daqi "1"-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan. O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2021-yil "<u>28</u>" <u>08</u> daqi "<u>1</u>"-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.</p>
<p>8. Fan/modul uchun mas'ullar: Z.M.Odirov - TDSSHU, "Turkiy xalqlar tarixi, madaniyati, siyosati va iqtisodiyoti" kafedrasida katta o'qituvchisi</p>
<p>9. Taqrizchilar: I.M. Shamsiyeva - TDSSHU, "Sharq mamlakatlari tarixi va antropologiyasi" kafedrasida dotsenti, tarix fanlari nomzodi D.J. Uraikov – O'zMU "Jahon tarixi" kafedrasida mudiri, tarix fanlari nomzodi, dotsent (turdosh OTM).</p>

<p>10. Antik davr yodgorliklari. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.</p>	<p>3. V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari Talaba bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • arxeologiya fanining maqsad va vazifalari, dunyo mamlakatlari ijtimoiy-iqtisodiy, moddiy va ma'naviy madaniyati, xo'jalik xususiyatlari masalalari va ularning taraqqiyot bosqichlari, ulardan ilmiy maqsadlarda foydalanish haqida tasavvur va bilimga ega bo'lishi; (bilim) • dunyo mamlakatlari arxeologik topilmalari, arxeologik manbalar tavsiflari, ilmiy tadqiqot institutlari fondlari materiallaridan foydalanishni bilishi va ularni amaliyotda qo'llashni bilishi; (ko'nikma) • talaba tarixiy ma'lumotlarni ilmiylik, tarixiylik, xolislik asosida o'rganishi, internet ma'lumotlarini, dunyo arxeologiyasiga oid manbalarni mustaqil tadqiq va tahlil qilish hamda muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. (malaka)
<p>4. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlar qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar. 	<p>5. VII. Kreditlarni olish uchun talabalar: joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishini muvaffaqiyatli topshirish.</p> <p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Michael Chazan. World prehistory and archaeology: pathways through time - Third Canadian edition. Pearson Canada Inc., 2015. 2. Egamberdiyeva N.A. Arxeologiya (o'qiv qo'llanma). -T.: 2011. 3. Мартынов А. И./ Археология: учебник для бакалавров. - 7-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательство Юрайт, 2013. - 460 с. 4. Кабыров Ж., Садуллаев А. Урта Осиё археологияси: Олий ўқув юртлири талабалари учун қўлланма. – Т.: Ўқитувчи, 1990. – 160 б.
<p>6.</p>	

Fan/modul kodi ARX102	O'quv yili 2021-2022	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 2
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 2
Fanning nomi Arxeologiya	Auditoriya mashg'ulotlari (soat) 30	Mustaqil ta'lim (soat) 30	Jami yuklama (soat) 60
1.			
2.	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga arxeologiya fanining nazariy va amaliy asoslari, arxeologik davrlashtirishning asosiy tamoyillari, arxeologiya fani tarixi, rivojlanish bosqichlari, arxeologik kashfiyotlar tarixi, insoniyatning paydo bo'lishi va tarqalishi, arxeologik yodgorliklar, etno-madaniy jarayonlar, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar, moddiy madaniyat xususiyatlarini o'rgatish hamda ularda xolisona ilmiy dunyo qarashni, ko'nikma va malaka hosil qilishdan iborat.</p>		
	<p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Arxeologiya faniga kirish</p> <p>Arxeologiya atamasi. Arxeologiyaning fan sifatida shakllanishi. Fanning maqsadi va vazifalari, o'tiladigan mavzularga tuzilmaviy mantiqiy chizma asosida tushuncha berish, arxeologiyani idrok etish madaniyati to'g'risida ma'lumotlar berish, o'tmish ajdodlar hayoti bilan uzilmas ma'naviy aloqalarni anglab yetish yo'llarini ko'rsatish. Arxeologiya fani to'g'risidagi dastlabki ilmiy bilimlarning shakllanishi. Moddiy manbalar, yozma manbalar, arxeologik yodgorliklar, arxeologik tadqiqot usullari, madaniy qatlam. Arxeologik davrlashtirish va xronologiya. Arxeologik tadqiqotlar tarixi.</p> <p>2-mavzu. Paleolit davri arxeologiyasi</p> <p>Paleolit davri tabiiy sharoiti. Antropogenez jarayoni. Sharqiy Afrika topilmalari. Ramapitek. Paleolit davri taraqqiyoti. Paleolit davri bosqichlari (Ilk, o'rta va so'nggi paleolit). Paleolit davri madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari. Paleolit davri yodgorliklari. Ularni davrlashtirish muammosi va xususiyatlari. Neandertal odam. Homo sapiens. Paleolit davri madaniyatlari.</p>		

3-mavzu. Mezolit va neolit davri arxeologiyasi

Mezolit davri tavsifi. Tabiiy-geografik o'zgarishlar. Yovvoyi hayvonlarni xonaklashirish. O'zlashtiruvchi xo'jalik shaklining rivojlanishi va uning ishlab chiqaruvchi xo'jalikning shakllanishidagi ahamiyati. Moddiy madaniyat. Mikroditlar. Mezolit davri yodgorliklari.

O'ra Osiyoning mezolit davri manzilgohlari. Mezolit davri san'ati.

Neolit davrining o'rganilish tarixi. Neolit davri xronologiyasi va davrlashtirish. Neolit davri xususiyatlari. Osiyo, Yevropa va Rossiyaning neolit davri yodgorliklari. Xo'jalik turlari. Qishloqlar. O'ra Osiyoning neolit davri madaniyatlari (Joytun, Kaltaminor, Sazag'on va Hisor). Istimol xo'jaligidan ishlab chiqarish xo'jaligiga o'tish. Turar joylar. Mehnat qurollari. Kulolchilik. To'qimachilik. Sug'orma dehqonchilik. Neolit davri madaniyati.

4-mavzu. Eneolit davri arxeologiyasi

Eneolit davri tavsifi. Dastlabki metall-misga ishlov berishning boshlanishi insoniyat ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyotining omili sifatida. Mesopatamiyada shahar davlatlarning shakllanishi. O'ra Osiyoning eneolit davri madaniyatlari (Anov-Nomozgoh, Sarazm). Qurilish va memorchilik. Hunarmandchilik taraqqiyoti. Haykatchalar. Manzilgohlar. Dehqonchilik va chorvachilik. Kulolchilik. Tosh qurollar. Metallga ishlov berishning rivojlanishi. Tasviriy san'at.

5-mavzu. Bronza davri arxeologiyasi

Bronza davri tavsifi. Bronza davri tarixiy-madaniy jarayonlari. Mesopatamiyada shahar-davlatlar taraqqiyoti va ularning xususiyati. Kritdagi mil. av. III-II ming yilliklarga oid Minoy va Miken madaniyatlari. Bronza davri yodgorliklari va ularning tavsifi. O'ra Osiyoning bronza davri madaniy markazlari (Kopetdog'oldi, Murg'ob, Surxon va o'ra Zarafshon vohalari), protoshahar tipidagi manzilgohlari (Olitinpepa, Sarazm) Shimoliy Afg'onistonda Dashi madaniyati Hindiston bronza davrida. Ixtisoslashgan ishlab chiqarish. Tasviriy san'at. Yozuv yodgorliklari. Xo'jalik va moddiy madaniyat. Metallarga ishlov berish taraqqiyoti. Ijtimoiy tabaqalanish va davlatchilik masalalari.

6-mavzu. Iлк temir davri arxeologiyasi

Iлк temir davri tavsifi. Temirning kashf etilishi masalasi. Iлк temir buyumlari va ularning tarqalishi. Urartu madaniyati. Temirchilik ustaxonalari. Kimmeriyalar va ularning harbiy faoliyati. Qabrlar, qurollar, sopol buyumlar. Skiflar madaniyati. Skiflarning turmush tarzi, shaharlari, chorvachilik xo'jaligi. Qo'rg'onlar va katakombalar. Sarmatlar, ularning

ijtimoiy tuzumi, turar joylari. Sarmat hukmdorlarining qabrlari va qo'rg'onlari. Sopol buyumlar va harbiy qurollar. Sarmatlarning tarqalib ketishi sabablari. Xetlar. Rossiya hududidagi ilk temir davri yodgorliklari. O'ra Osiyo hududidagi so'nggi bronza va ilk temir davri madaniyatlarining rivojlanishi.

7-mavzu. Antik davr arxeologiyasi

Antik davr haqida umumiy ma'lumot. Antik davr xususiyatlari. Shaharlarning paydo bo'lishi. Davlatchilikning asosiy omillari. Iлк davlatlarning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari. Haykatchilik, amaliy va tasviriy san'at. Osiyo, Afrika va Yevropaning antik davr yodgorliklari. Me'morchilik. Antik davr madaniyati.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Arxeologiya fanini o'rganishning ahamiyati.
  2. Paleolit davri xo'jaligi va moddiy madaniyati.
  3. Mezolit va neolit davri xo'jaligi va moddiy madaniyati.
  4. Eneolit davri tarixiy-madaniy jarayonlari.
  5. Bronza davri tarixiy-madaniy jarayonlari.
  6. Iлк temir davri ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlari.
  7. Antik davr ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlari.
  8. O'ra asrlar xo'jaligi va moddiy madaniyati.
- Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Arxeologiya va yordamchi fanlar.
2. Arxeologik tadqiqot turlari va usullari.
3. Antropogenez jarayoni.
4. O'ra Osiyoning paleolit davri yodgorliklari.
5. Mezolit davri yodgorliklari.
6. Neolit davri yodgorliklari.
7. Eneolit davri yodgorliklari.
8. Bronza davri yodgorliklari.
9. Iлк temir davri yodgorliklari.